

Loppukesäiset terveiset

”On ilmoja pitänyt”. Toivottavasti ette heinähelteillä saaneet auringonpistosta.

Sitten huhtikuisen Susikko 2/03:n on tehty toki muutakin kuin lomailtu. Toukokuun lopulla kävimme 33 hengen voimin tutustumassa Viron metsähistoriaan. Kesäkuun puolivälissä osallistuimme pohjoismaiseen metsähistorian konferenssiin, tutkijakokoukseen ja kontaktiryhmän kokoukseen Tanskassa.

Kesäkuun lopussa Luston Metsäpäivillä julkistettiin seuramme ”Ja pokasaha soi – metsävään lauluperinnettä” -kirja. Kolmesataasivuinen hienosti kuvitettu ja taitettu teos sisältää 113 metsälaulun sanat ja nuotit sointumerkkeineen sekä taustatietoja tekijöistä ja aihepiireistä. Asia- ja henkilöhakemistot, sanasto ja viitetietoluettelo lisäävät kirjan käyttöarvoa.

”Ja pokasaha soi ...” -kirjan tekijäryhmä Arvi A. Koivisto, Olavi Piiparinen, Eero Knaapi, Leena Paaskoski ja Jyrki Pöysä ansaitsevat seuramme lämpimät kiitokset hyvin tehdystä työstä ja Metsämiesten Säätiö hankkeen merkittävästä taloudellisesta tukemisesta. Meillä on nyt ainutlaatuinen kulttuurikirja – sopiva lahjaksi ja laulettavaksi.

Syyskauden ohjelmassa on 20.9. seminaari metsien varhaishistoriasta; ks. oheinen kutsu. Tervetuloa ja hyvää syksyä!

Markku Rauhalahdi

3 / 2003, 29.8.2003

Metsähistorian Seuran seminaari **Metsien varhaishistoria**

lauantai, 20.9.2003 klo 12.30-16
Tieteiden talossa, Kirkkokatu 6, Helsinki

Seminaarin avaus

Puheenjohtaja Markku Rauhalahdi

Kulojen toistuvuus ja merkitys jääkauden jälkeisenä aikana Suomessa

Professori emeritus Kimmo Tolonen

Kahvitauko (noin klo 13.30)

Vuosilustojen kertomaa puiden vuosituhantisesta historiasta

Fil. tohtori Jouko Meriläinen

Metsien luontainen kehitys historiallisena aikana

Professori emeritus Matti Leikola

Päätöskeskustelu

Järjestelyjen ja kahvituksen vuoksi **pyydämme ilmoituksen osallistumisesta 12.9. mennessä**

Lustoon, puh. (015) 345 1030 tai
metsahistorian.seura@lusto.fi.

Viron metsähistoriaa

- muistiinpanoja Viron opintomatkalta

Metsähistorian Seuran opintomatkalaiset Sagadin metsämuseolla toukokuussa 2003

Viron ensimmäinen sellu- ja paperitehdas tehtiin Pärnuun 1870-luvulla. Teollisuuden myötä puulle tuli kysyntää ja hintaa. Tehtiin laajoja avohakkuita, joita tehtaan nimen mukaan nimitettiin ”Waldhofin aukioiksi”.

Hakkuiden lisääntyessä metsiä alettiin myös uudistamaan istuttamalla. Aluksi taimien tuottamiseen käytetty siemen tuotiin Saksasta, mutta sopimattoman alkuperän takia huonolaatuiset puustot jouduttiin jo nuorena hakkaamaan ja alueet metsittämään uudelleen. Muutamia näistä metsiköistä on kuulemma vielä näytteinä jäljellä.

1800-luvun lopulla noin puolet metsistä oli Baltian saksalaisten (kartanoiden ja suurtilojen) omistuksessa ja toinen puoli tsaarin Venäjän omistuksessa.

Vuonna 1885 veljekset Christian ja Karl Luther rakensivat Tallinnaan mahdollisesti maailman ensimmäisen koivua käyttävän vaneritehtaan, joka toimii vieläkin. Ennen ensimmäistä maailmansotaa tehdas osti koivua myös Suomesta. Suomen vaneriteollisuuden alku perustui Lutherien Tallinnan tehtaalta palkattujen ammattimiesten tietotaitoon.

1800-luvun lopussa tehtiin Tallinnaan sellutehdas, joka toimi aina 1980-luvulle asti ja jonka hylky on vieläkin nähtävissä. Waldhofin sellu- ja paperitehtaan tuotanto Pärnussa loppui,

kun tsaarin armeija saksalaisten hyökätessä tuhosi tehtaan.

Viron itsenäistyttyä vuonna 1918 kartanomaat, joita oli noin puolet metsistä, jaettiin yksityisille. Tsaarin Venäjän maat jäivät valtiolle. Moni uusi yksityinen omistaja hakkasi pian metsänsä tyhjäksi maatalouden ja rakentamisen tarpeisiin. Itsenäisyyden alkuvuosikymmenen - 1920-luku - oli ylihakkuiden aikaa. Vuosikymmenen lopulla alettiin maksaa palkkiota metsien istuttamisesta ja 1930-luvulla istutettiinkin paljon uutta metsää. Vuonna 1938 Virossa oli metsää noin 25% maa-alasta.

Itsenäisyyden ajalla metsäteollisuus Virossa oli valtion omistuksessa.

Saksalaismiehityksen aikana 1941-44 hakattiin Viron metsiä rajusti. Sen jälkeen alkaneen neuvostomiehityksen aikana entiset yksityismetsät siirrettiin pääosin kolhooseille. 1940-luku oli kaikkiaan runsaiden hakkuiden aikaa. Seuraavalla vuosikymmenellä alettiin metsien hoitoon ja metsien istuttamiseen kiinnittämään taas huomiota. Moskovasta ohjattiin runsaasti rahaa mm. metsien ojitukseen ja istuttamiseen. Rahaa riitti myös mittaviin peltojen metsittämisiin, joten metsäala lisääntyi. Metsien osuus Viron maa-alasta onkin nyt noin puolet.

Viron metsähallinto oli neuvostovallan aikaan vahvasti virolaisten miehittämä. Metsävaroja säästettiin ja Moskovaan ei kerrottu oikeita tietoja hakkuumahdollisuuksista. Puulla oli olematon hinta: kuutiometri puuta maksoi saman kuin kilo hapankurkkua! Metsiä siis hakattiin vähän ja istutettiin paljon. Tämän tuloksena Virossa uuden itsenäisyyden koittaessa olikin paljon metsää ja metsissä paljon puuta.

Uuden itsenäisyyden aikana metsiä on palautettu entisille omistajilleen. Viron 2,2 miljoonasta metsähehtaaria valtio omistaa nyt 900.000 hehtaaria, yksityiset 700.000 hehtaaria ja loput 600.000 hehtaaria tullaan vielä jakamaan maareformin kautta yksityisille.

Puulla on Virossa taas hintaa - jopa monikymmenkertaisesti verrattuna 1980-lukuun! Metsiä on myös hakattu voimakkaasti. Viime vuosina hakkuut ovat olleet noin kuusinkertaiset

- yksityismetsissä jopa kymmenkertaiset - verrattuna 1980-lukuun. Toisaalta taas metsänviljelyn määrät ovat neuvostoajasta romahtaneet noin kymmenesosaan.

Viron metsälaki edellyttää, että metsä on avohakkuun jälkeen uudistettava seitsemän vuoden kuluessa, mutta kun uudistaminen on viime vuosina paljolta jätetty luonnon varaan, tuloksena on paljon vähäarvoisia koivu-, leppä- ja haapametsiä. Nyt Virossa kuitenkin on tavoitteena saada metsänomistajat taas istuttamaan hakkuualueitaan. Hakkuumäärät, jotka ovat viime vuosina olleet 12 miljoonan kuutiometrin tasolla, tulleet jossain määrin vähenemään.

Uuden itsenäisyyden aikana on Viron sahateollisuus kehittynyt hyvin ja sahat ovat uudenaikaisia. Sen sijaan omaa kuituteollisuutta ei juuri ole. Ainoa alan laitos on 30 kilometriä Tallinnasta kaakkoon sijaitseva Kehrän keskisuuri paperitehdas. Kuitupuuta onkin mennyt lähinnä vientiin, mm. Suomeen ja Ruotsiin. Latvian puolelle on jo pitkään ollut suuri sellu- ja paperikombinaatti, joka tietää lisäkysyntää Viron metsien kuitupuulle.

Metsänhoitaja Hedrik Relven kertoman pohjalta muistiin merkittiin:

Markku Rauhalahdi

Kuulumisia Pohjoismaista

Tanskan Hörsholmissa (noin 20 km Kööpenhaminan keskustasta pohjoiseen) järjestettiin 12. kesäkuuta yhteispohjoismainen metsähistorian konferenssi teemalla ”Skovhistorie for fremtiden”. Esitelmiä oli isäntämaan ohella muista pohjoismaista, kuten seuramme jäsenen Hanna Snellmanin esitelmä aiheesta Metsä suomalaisessa yhteiskunnassa.

Toisena päivänä järjestettiin pohjoismainen metsähistorian tutkijain tapaaminen (ks. erillinen raportti) ja metsähistorian seurojen yhteistyöryhmän kokous. Kokousten lisäksi tutustuttiin Hörsholmissa sijaitsevaan Tanskan metsämuseoon sekä tehtiin metsäretki.

Metsähistorian pohjoismaisessa yhteistyöryhmässä ovat mukana Tanskan, Ruotsin ja Suomen metsähistorian seurukset sekä

Norjasta, jossa ei ole metsähistorian seuraa, Metsämuseo ja Metsäyhdistys. Puheenjohtajana toimii tällä haavalla Markku Rauhalahdi.

Seuraava tapaaminen järjestetään ensi vuonna Norjan Elverumissa.

Pohjoismainen yhteistyöryhmä: Vasemmalta Yngve Aastrup/Norja, Markku Rauhalahdi/Suomi, Jette Baagoe/Tanska, Anders Paulsson/Ruotsi ja Olav Kaveldiget/Norja

Muita kuulumisia:

Tanskan metsämuseoon (Dansk Jagt- og Skovbrugsmuseum) on hiljattain valmistunut lisärakennus, johon on tehty metsätalouden koneellistumista esittelevä näyttely. Vanhastaan sillä on kaksi suurta näyttelyrakennusta, joissa toisessa esitellään metsän ja toisessa metsästyksen historiaa. Museon johtajana toimii Jette Baagoe.

Elverumissa (noin 130 km Oslostasta pohjoiseen) sijaitseva *Norjan Metsämuseo* on vastikään uudistanut (lyhentänyt) nimensä. Se on nyt Norsk Skogsmuseum (ennen Norsk Skogbrugsmuseum). Ensi vuonna 50 vuotta täyttävä museo käsittää metsän lisäksi metsästyksen ja kalastuksen. Norjan Metsämuseo on näyttely- ja muilta tiloiltaan yli kaksinkertainen Lustoan verrattuna Museon johtajana toimii Yngve Aastrup.

Ruotsissa on viime vuosina selvitelty mahdollisuuksia perustaa valtakunnallinen metsämuseo, mutta sellaisen aikaansaaminen ei toistaiseksi ole näköpiirissä. Mittavin ammatillisesti hoidettu alan museo on *Lyckselen metsämuseo*, jonka johtajana toimii Suomesta

kotoisin oleva Maarit Kalela-Brundin. Moran eteläpuolella sijaitsee kesäaikaan avoinna oleva *Siljansforsin metsämuseo*. *Metsämuseo Silvanum* muutti viime vuonna Gävlestä muutaman kymmenen kilometriä pohjoiseen Ockelbon kuntaan, jossa se Wijn Puutarhojen yhteydessä käynnistelee toimintaansa uudelta pohjalta.

Vuonna 1953 perustettu *Tanskan Metsähistorian Seura* (Skovhistorisk Selskab) on Pohjoismaiden metsähistorian seuroista vanhin. Sen puheenjohtajana toimii museonjohtaja Jette Baagoe. *Ruotsin Metsähistorian Seura* (Skogshistoriska Sällskapet) on perustettu vuonna 1990. Sen puheenjohtaja toimii Kuninkaanlinnan käskynhaltija (ståthållare) Björn Sprängare. Meidän seuramme perustettiin vuonna 1994.

Metsähistorian tutkijat tapasivat Hörsholmissa

Pohjoismainen metsähistorian tutkijaverkko järjesti tapaamisen ”Skovhistorie for fremtiden”-konferenssin yhteydessä 13. kesäkuuta 2003 Tanskan metsämuseossa Hörsholmissa. Tapaamiseen osallistui noin 15 tutkijaa Suomesta, Ruotsista, Norjasta ja Tanskasta. Suomalaisista mukana olivat Katri Kaunisto, Hanna Snellman ja Jaana Laine Helsingin yliopistosta, Jyrki Pöysä SKS:n Joensuun perinnearkistosta, Sven-Eric Appelroth Helsingistä, Leena Paaskoski Lustosta sekä niinkään seuramme jäsen Maarit Kalela-Brundin, joka toimii Ruotsissa Lyckselen Metsämuseon johtajana. Pohjoismainen tutkijaverkko perustettiin Tukholmassa vuonna 2000.

Metsähistorian tutkimusta tehdään monella saralla, joten kesäkuun kokoukseen osallistuneet edustivat useita eri tieteenaloja ja tutkimusnäkökulmia. Kokouksessa pohdittiinkin tämän monialaisen tutkijaverkon tehtävää ja käytännön yhteydenpitomahdollisuuksia. Verkosto on tärkeä, koska sen kautta yksittäiset tutkijat ja tutkimusintressit voivat löytää toisensa. Tukholman kokouksen jälkeen tutkijaverkon yhteydenpito on ollut kuitenkin vähäistä, koska sen taustalla ei ole varsinaista organisaatiota. Kotisivut tai sähköpostilista

vaatisivat jonkun tahon aktiivista rakentamista ja ylläpitoa – resursseja, joita vapaamuotoisella verkostolla itsellään ei ole. Hyviä ideoita ja innokkaita toteuttajia kaivattaisiin.

Yhteydenpito jatkuu, ja tietoja tutkijaverkosta saa vaikkapa eri maiden metsähistorian seurojen ja metsämuseoiden kautta. Hörsholmin tapaamisessa ideoitiin myös seuraavaa tapaamista jonkin kiinnostavan teeman merkeissä – ehkäpä katsellen vanhoja pohjoismaisia metsäalan filmejä.

Leena Paaskoski

Metsäperinnetapahtumia

Kevään ja kesän aikana on metsäperinne ollut esillä lukuisissa tapahtumissa kautta maan. Tapahtumista ”suurin ja kaunein” oli tietenkin **Luston Metsäpäivät**, joka kesäkuun lopussa keräsi kolmen päivän aikana lähes 5000 kävijää.

Päivien yhteydessä julkistettiin hanke yhdistää Luston Metsäpäivät ja Jätjän Kulttuuripäivät yhdeksi metsäkulttuurin suur tapahtumaksi.

Ohjelmassa oli myös ”Ja pokasaha soi” -laulukirjan julkistaminen musiikkiesityksineen.

Yksi Luston Metsäpäivien lukuisista vetonauloista oli kunnostettu Pika 50 -prosessori, Suomen ensimmäinen monitoimikone. Konevanhus oli aikanaan siirtynyt Tehdaspuulta Jämsänkosken metsäoppilaitokselle, jossa se nyt asentajakurssin talkootyönä pantiin käyntikuntoon. Jämsänkosken oppilaitos luovutti Pika 50:n sekä neljä muuta vanhaa konetta Lustolle.

Pika 50 –prosessori luovutettiin Lustolle kesäkuussa

Kevättalvella järjestettiin Pihtiputaan Peningissä **Perinnesavotta**, jossa esiteltiin vanhanajan lihasvoimalla tapahtunutta metsätyötä. Hankkeen takana olivat Hevonen ja maaseutu -hanke sekä Pihtiputaan Hevosystäväinseura.

Maaliskuun lopulla Luopioisten Rautajärvellä järjestettiin jo kolmannen kerran **Vanha savotta** -perinnetapahtuma. Järjestäjinä toimivat matkailuyrittäjä Jouko Vilkman ja paikalliset kotiseutu- ja perinneyhdistykset.

Maaliskuun lopulla oli metsäperinnettä esillä myös Evolla Lammin erätoimikunnan järjestämässä **Sininen hetki** -tapahtumassa.

Kuhmalahden, Sahalahden, Pälkäneen ja Luopioisten pitäjien väliin jäävän Laipanmaan laajan metsäalueen Teivaan kämpällä järjestettiin kesäkuun lopulla **Laipan jätkä** -niminen musiikkipitoinen perinnetapahtuma. Järjestäjänä toimi Sahalahti-seura alueen muiden kulttuuriyhdistysten kanssa.

”Laipan jätkät Olli Lehto (oik.) ja Risto Lehto

Virtain perinnekylässä järjestettiin heinäkuun alussa **Uitto- ja metsäperinnekäpäpäivä**. Metsähistorian Seuran aktiivit olivat vahvasti mukana ohjelmassa. Hanna Snellman esitelmöi Kemijoen uittoperinteestä, Arvi A. Koivisto kertoi vanhoista metsälauluista ja esitti näytteitä sekä Olli Lehto ja Heimo Tuomarla ynnä Pirkka-Hämeen Jätkäperinne ry:n muut souvarit esittelivät jätkän työn eri kuvioita.

Arvi A. Koivisto esitti Pertti Ratsulan säestöksellä ”Ja pokasaha soi” -lauluja Virroilla

Edellä olevat saivat allekirjoittaneen näköpiiriin. Arvattavasti metsäperinne on ollut pää- tai osa-aiheena kymmenissä eripuolilla maata järjestetyissä tilaisuuksissa. Vanhanajan metsätyö on elävää kulttuuria.

Markku Rauhalahdi

Z. Topeliuksen metsäinen tervehdys evolaisille

Vuonna 1907 julkaistiin Suomen Metsänhoitoyhdistyksen Meddelanden-sarjassa A. G. Blomqvistin papereista löytynyt kirje, missä Z. Topelius kiitti ulkomaisten puiden taimista sekä kertoi muutenkin suhteestaan metsäalaan. Ruotsinkielinen kirje oli päivätty Koivuniemessä toukokuun 14. päivänä 1886 ja osoitettu metsäopiston johtajalle:

”Vihreä tervehdys Koivuniemen uudelta pientenlastenkoululta evolaisille sukulaisille. Kaikki lehtikuusilapset ja mäntynuorukaiset kasvavat nyt pitkissä suorissa riveissä odottaen täysi-ikäisyyttä jota minä itse tuskin näen, mutta jonka toivon nuorisoni saavan kokea. Kahden tai kolmen vuoden kuluttua he levittäytyvät ympäri mäkiä ja kukkuloita; jo ennestään minulla oli viisi kymmenvuotiasta lehtikuusta ja yhtä monta Siperiankuusta, mutta sembroja minulla ei ollut yhtäkään. Nämä puut voivat hyvin, mutta kasvavat hitaasti. Kaikkiaan 24:stä Bonhoffin taimiliikkeestä saamastani lehtikuusesta vain nämä viisi ovat elossa. Syynä oli se, että Bonhoffin miehet olivat nostaneet ne maasta samoin kuin metsässä kiskotaan maasta

kaatuneita puita niin että taimissa oli jäljellä vain kurjassa kunnossa olevia juurentynkiä.

Haluan esittää lämpimät kiitokseni siitä, että Johtaja muisti ystävällisesti lähettää nämä kauan kaivatut tulokkaat. Koska lähetyksen mukana ei tullut laskua, katson että ne ovat eräänlainen muistotervehdys Evolta, mikä nostaa niiden arvoa ja lisää kiitollisuuttani. Tuottakoon ne kotiseudulleen kunniaa! Hoivaa ei niiltä puutu, vaikka täkäläisten metsälliset tiedot ovatkin melko vähäiset.

Evolla on suuri tehtävä edessään.

Aina siitä saakka kun nuorempana luin innolla Gyldénin kirjan metsistä ja niiden tulevaisuudesta, joka tuolloin tuntui niin ylimitoitetulta mutta josta saadun puutavaran vientimäärät kuitenkin ovat ylittyneet, olen oppinut tajuamaan metsien suunnattoman merkityksen meidän maallemme. Voin jopa kerskua olleeni yksi Fab. Langensköldin uskollisia kannattajia tuona aikana jolloin metsiemme vihreätä kultaa kohdeltiin niin pahoin. Sain metsien haaskaajista vannoutuneita vihamiehiä silloin kun metsien hävittäminen raivosi pahimmin. On hyvä että tuo aika on nyt ohi ja että meillä on hyviä toiveita metsien paremmasta hoidosta. Tähän mennessä kun Suomen kansa ei ole oppinut laskutaidon ensimmäisiä perusteitakaan.....

Toivottaen kaikkea hyvää luonnon rikkaudelle joka Evolla kasvaa merkitsen kiitollisuudella ja kunnioittaen
Z.Topelius”

Matti Leikola

Uusia perinnejulkaisuja

Keijo K. Kulha: *Metsäsuhteiden vuosirenkaita sotavuosista nykypäivään*. Suomen Metsäyhdistyksen 125-vuotisjuhlajulkaisu. Edita 2003.

Pekka Virtanen: *Kynä käy. AarnoLiuksiala, taiteilija ja metsämies*. Metsälehti Kustannus 2003.

Yrjö Sepänmaa, Liisa Heikkilä-Palo ja Virpi Kaukio (toim.): *Metsään mieleni*. Maahenki Oy 2003.

Arvi A. Koivisto, Olavi Piiparinen, Eero Knaapi, Leena Paaskoski ja Jyrki Pöysä: *Ja pokasaha soi*.

Metsäväen lauluperinnettä. Metsähistorian Seura ry. Metsälehti Kustannus 2003.

Skogshistoriska Sällskapetets Årskrift 2002. (Ruotsin Metsähistorian Seuran vuosikirja). AM-tryck & reklam 2003.

Seuran yhteystiedot:

C/o Lusto, 58450 PUNKAHARJU
Metsahistorian.seura@lusto.fi
www.lusto.fi/seura.htm

Puheenjohtaja Markku Rauhalahi
Paalikatku 13, 33400 Tampere
(03) 346 0123; 050 68 980
rauhalahi@kolumbus.fi

Varapuheenjohtaja Matti Leikola
Jyrkinukuja 1 C, 00370 Helsinki
(09) 565 3942; 040 734 5911
matti.leikola@kolumbus.fi

Muut hallituksen jäsenet:

Juhani Huittinen
Esa Ihalainen
Jaana Laine
Esko Pakkanen
Jarmo Tammenmaa
Varajäsenet:
Eero Hertsi
Timo Kukko

V.t. sihteeri Vesa Anttila
C/o Lusto, 58450 Punkaharju
(015) 345 1017
vesa.anttila@lusto.fi